

Zo Zoon, zo Vader

DE GOD DIE ALS JEZUS IS

Bradley Jersak

Vertaald door Daan Savert

© Uitgeverij Kok – Utrecht, 2017
Postbus 13288, 3507LG Utrecht
www.kok.nl

Oorspronkelijk verschenen onder de titel *A More Christlike God: A More Beautiful Gospel* bij Plain Truth Ministries/CWR Press.
Copyright © 2015 Bradley Jersak

Vertaling Daan Savert
Omslagontwerp Ralf Boer - brandnewstory
Opmaak binnenwerk ZetSpiegel, Best
ISBN 978 90 435 2783 5
ISBN e-book 978 90 435 2784 2
NUR 700

Tenzij anders vermeld, zijn de Bijbelteksten in deze uitgave ontleend aan de Nieuwe Bijbelvertaling, © 2004/2007.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Inleiding

Waarom dit boek?

'Wie mij gezien heeft, heeft de Vader gezien.'
– Jezus (Johannes 14: 9) –

Het doel van dit boek is om op een toegankelijke wijze een beeld van God te introduceren dat op Jezus lijkt.

Dit zal ik doen door in te gaan op vragen rondom geloof en twijfel die ik als voorganger heb gekregen en die uit de harten zijn gegrepen van gewone mensen in de kerkbanken of cafés. Ook zal ik frisse (maar eeuwenoude) perspectieven delen die een aantal van de beste theologen te bieden heeft aan onze moeilijke vragen over God, het leven en hoe deze twee samenkomen in Christus. Helaas zijn hun behulpzame ideeën vaak begraven in dikke boeken, onbegrijpelijk gemaakt door complexe taal of worden ze achtergehouden door nerveuze voorgangers. In tegenstelling tot wat hun reputatie doet geloven, zijn niet alle seminaries 'begraafplaatsen' waar geleerden in ivoren torens aan het bakkeleien zijn over hoeveel engelen er kunnen dansen op een speld. In feite zijn 'Gods denkers' mensen van vlees en bloed die worstelen met God en dit belangrijk genoeg vinden om het pionierswerk te doen waarbij ze zoeken naar antwoorden op onze prangende vragen. Je

verdient het om te kunnen delen in de schatten die zij opgraven. In de volgende hoofdstukken zal ik een aantal goudklompjes op-poetsen die door professors en profeten zijn opgegraven in de diepe mijnen van geduldig gebed en meditatie. Ik hoop dat dit boek als een bescheiden kiosk zal zijn waar deze rijkdom toegankelijk is voor de gewone, maar oplettende, waarheidszoeker (christen of niet). Om deze reden zal ik dit alles delen zoals iemand dat bij de koffie zou doen, zonder een lading voetnoten, zorgvuldig opgebouwde argumenten of mysterieuze termen. Als ik een technisch woord gebruik, zal ik dat proberen op een simpele en heldere manier uit te leggen in de 'uitlegboxen' en in de verklarende woordenlijst. Auteurs verschuilen zich helaas nogal eens achter grote woorden, terwijl we nog aan het ziften zijn in de rauwe erts van onze eerste inzichten en beperkte waarnemingen. Uiteraard laten de antwoorden waar ik mee kom nog heel veel 'maar hoe zit het dan met...?'-vragen onbeantwoord. Ik heb niet de pretentie je de antwoorden op een dienblad te serveren. Ik zal eerder suggestief en provocerend zijn dan dat ik mezelf neerzet als de zoveelste expert die jou wil indoctrineren. Ik spreek als getuige van wat ik heb gezien en gehoord – niet als een rechter met een definitieve uitspraak; of als een advocaat die zijn zaak probeert te verdedigen; of als een verdachte die een verklaring aflegt. Voor de lezer die dieper wil gaan – om de betrouwbaarheid van mijn beweringen te onderzoeken – zijn de stellingen die ik inneem na te lezen in andere, grondigere academische studies. Er zijn degelijke theologen die Christus in hun werk centraal hebben staan en ingaan op de hele reeks dilemma's waar wij naar zullen kijken. Zo nu en dan wijs ik de lezer op hun werk. Maar voor de mensen die niet de tijd hebben om zich door deze dikke pillen heen te worstelen, geef ik deze korte samenvatting: 'We begrijpen je vragen. Nee, je bent niet gek. Je bent geen ketter dat je dit vraagt. Hier wordt aan gewerkt.' Dit is een update over wat dat werk tot nu toe heeft opgeleverd.

Ik geef toe dat we één echte domper hebben gehad bij het naar buiten brengen van onze bemoedigende bevindingen. Zodra we het nieuws waar we allemaal op hoopten te horen krijgen – dat onze hoogste verwachtingen van God waar blijken te zijn – ge-

beurt er iets eigenaardigs. In plaats van dat het verlichting en bevrijding brengt van oude aannames die ons bang voor God maakten, komt er een muur van weerstand op uit bepaalde hoeken van het Amerikaanse **Christendom**.

Waarom? Het idee dat God zo goed is – zo barmhartig en liefdevol en genadig als Jezus – kan grote paniek veroorzaken, omdat we niet gewend zijn aan die God. Door hun eigen angsten of de starheid van hun vrienden, kennissen of kerkleiders, zijn het soms dezelfde mensen die vragen om hoop die zich ook weer terugtrekken naar de onderdrukkende god die ze jaren gekend hebben. Misschien verbeelden ze zich dat hun oude zekerheid een zekere mate van controle biedt. Als je iets ‘weet’, dan wordt het stellen van vragen slecht. Degenen die leerstellige zekerheden bevragen, worden als gevaarlijk gezien. De waakhonden, die zichzelf verwarren met waakmensen, beginnen te blaffen en te bloggen.

Ik snap deze reactie. Wie wil er nou misleid worden? Ik niet! Maar de angst voor misleiding is niet hetzelfde als wijsheid of inzicht. Angst *opent* juist de deur naar misleiding. De vrucht van zulke angst is smerig. De beschuldigingen van ketterij en vrijzinnigheid vliegen je om de oren. Een oude vooraanstaande man in het geloof, door velen gerespecteerd om zijn jarenlange trouw, belde me onlangs op en liet weten dat zelfs hij verbaasd was. ‘Brad’, zei hij, ‘waarom zijn ze zo gemeen?’ Inderdaad.

Uiteindelijk is het volgen van God toch te belangrijk om de discussie gewoon maar te laten gaan. God heeft ons naar een weidse plek geleid en we kunnen niet meer terug. God laat zich niet gevangennemen in onze leerstellige kennels. Het Sanhedrin van vandaag zou weleens zijn tanden kunnen laten zien zoals het dat ook deed in Jezus’ dagen. Alweer wordt de Geest van Jezus op lelijke wijze gelasterd, maar dit zijn de dagen dat hij het rechtzet. De echte God, de ene ware God, wil laten zien wie hij echt is. Wat je ook van dit boek onthoudt, ik hoop dat dit mantra zal blijven echoën in je hart:

God is goed. God is liefde. Het leven overkomt je, maar redding is op komst. ‘Omdat de duisternis wijkt en het ware licht al schijnt.’ (1 Johannes 2: 8)

Christendom (met hoofdletter) verwijst naar het geheel aan christelijke cultuur, in het bijzonder daar waar het christelijk geloof of de kerk als instituut een soort eigen koninkrijk vormt. Historisch gezien heeft het christendom daadwerkelijk geopolitieke koninkrijken omvat, maar het kan ook verwijzen naar elke vorm van culturele overheersing die christenen genieten of aan anderen opleggen als ze sterk genoeg zijn om de boventoon te voeren als een meerderheid of een machtige minderheid.

1.

Wil de echte God opstaan?

*Ik ben er genoeg romanticus voor om te geloven dat
als iets het waard is om onbeleefd over te zijn,
dit het waard is om goed begrepen te worden.*
– David Bentley Hart (The Experience of God) –

Als er een God is...

Als er een God is – en dat is natuurlijk een *geloofsuitspraak*– kunnen we hem niet zelf bedenken. Een *echte* God mag niet en kan niet zomaar een weerspiegeling van mijn eigen verbeelding zijn. Een levende en echte God moet wel bestaan buiten mijn eigen beperkte begrip, groter dan elk hokje waarin ik hem of haar, of welk persoonlijk voornaamwoord we ook gebruiken voor dit Wezen, wil vatten. Zelfs het gebruik van het persoonlijk voornaamwoord ‘hij’ voor God is onhandig en inaccuraat. Ik zal er gebruik van maken, maar elke keer als ik het doe, ben ik geneigd in elkaar te krimpen. God is *niet* een ‘hem’ of een ‘haar’. Jezus zei: ‘God is geest’ (Joh. 4: 24). Maar God is veel persoonlijker dan een ‘het’. We zijn historisch gezien gewend te spreken over ‘hem’, omdat toen God als mens kwam ‘hij’ kwam als een man, Jezus (zijn ‘zoon’). Bovendien wordt in de Bijbel voornamelijk gesproken over God als Vader en wordt God omschreven met mannelijke metaforen zoals ‘Koning’. Aan de andere kant is het persoonlijk voornaamwoord

voor de Geest 'zij' in het Hebreeuws. En inderdaad: Gods hoedende en zorgende eigenschappen, zoals compassie en genade, worden meestal geassocieerd met vrouwelijke karaktertrekken.

Sommige denkers zeggen zelfs dat God een 'wezen' noemen te kortschiet of dat beweren dat God 'bestaat' geen recht doet aan God. God is veeleer de *grond van het zijn*; God is *het bestaan zelf*, wat dat ook moge betekenen. Degenen die er zo over spreken, betogen dat bijna alles wat we over God beweren al laat zien dat we er ten diepste naar verlangen ons boven hem te verheffen, hem in een hokje te stoppen en hem te beheersen. Taal, woorden, doctrine, theologie – zijn die niet allemaal minder dan God zelf? En zorgen ze er bovendien niet maar al te vaak voor dat we de Schepper van alles reduceren tot een beheersbaar leerstellig proefmonster dat we vast kunnen pinnen en ontleden? Is het niet veel comfortabeler om hem op te sluiten in ons kleine overmoedige verstand, waar hij onze eigen ijdele gedachten mag papegaaien? Het is een voldongen feit dat alles wat we met grote zekerheid over of voor God zeggen, gefilterd wordt door de dikke sluiers van onze religieuze tradities, culturele aannames en persoonlijke interpretaties. Sceptici en agnosten vragen: 'Wat kunnen we nou echt met zekerheid zeggen over deze God?' En terecht.

Er lijken net zoveel versies van God te bestaan als dat er mensen zijn, zelfs binnen één specifieke traditie, hoe goed religie ook haar best doet om ons te indoctrineren. Het maakt niet uit of we nou hindoes met boeddhisten vergelijken of moslims met joden. Als we alleen al naar christenen kijken, zien we bijvoorbeeld hoe John Wesley beweerde dat de God van Johannes Calvijn erger zou zijn dan de duivel! Zelfs vandaag, onder de meest gedownloade predikers van Noord-Amerika, staat de visie op God die we horen bij Mark Driscoll en John Piper mijlenver van die van Gregory Boyd of Brian McLaren. Ik geloof graag dat we allemaal dezelfde Heer dienen, maar soms vraag ik me af of we niet twee (of meer) verschillende religies hebben die met elkaar strijden om hetzelfde 'christelijke' label! De apostel Paulus sprak al over verschillende evangeliën en andere christussen in zijn tijd (Gal. 1:6-8).

Veel dichterbij huis houden zelfs onze naaste geliefden, zonder dat we dit doorhebben, er ideeën over God op na die drastisch ver-

schillen van wat wij ons voorstellen. En nog dichterbij, terwijl ik mijn spirituele reis vervolg, blijf ik bidden tot dezelfde God, zonder me te realiseren hoeveel de ‘God, zoals ik hem persoonlijk aanvaard’ (om even de taal van het Twaalfstappenprogramma te gebruiken) al veranderd is. Terwijl God zelf niet verandert, gaat mijn beeld van God er na verloop van tijd zoveel op vooruit (of achteruit) dat ik vrijwel een andere god met dezelfde naam aanbid. Bovendien zou dit weleens heel goed en noodzakelijk kunnen zijn.

Wat ik hiermee wil zeggen is dat degenen die beweren te geloven in ‘de God van de Bijbel’ zich meer bewust zouden moeten zijn van hoe we de tekst lezen door de dikke lenzen van onze onbewuste vooroordelen. Met deze vervormende filters zijn we geneigd afgodsbeelden te maken van God en deze te scheppen naar ons eigen evenbeeld. Het is dan ook niet voor niks dat de controversiële Duitse prediker Meister Eckhart het vol ergernis uitschreeuwde: ‘God! Bevrijd mij van “god”!’¹ Dat wil zeggen: bevrijd mij van elk schimmig concept van God dat ik gecreëerd en aanbeden heb en waarmee ik mezelf bedrogen heb door te geloven dat het de ware God was! Dus ik zeg: nee – als er een God is, kan ik hem niet vormen uit de klei van mijn eigen evenbeeld. Ik heb het *nodig* dat hij zich laat zien op een manier waarin hij gekend kan worden.

Wat God niet is...

Een christelijke denkstroming met de naam *negatieve theologie* vindt dat het beschrijven wat God niet is, het beste is dat we kunnen doen. Je kunt het over elke eigenschap van God hebben – elk beeld van God dat je kunt vinden, zelfs in de Bijbel – en dan vragen: ‘Oké, God is een vader, maar op welke manier is hij *niet* een vader? God is een koning, maar op welke manier is hij *niet* een koning? God is een herder, maar op welke manier is hij *niet* een herder?’ Dit is tot op zekere hoogte een goede oefening, omdat het ons ervoor behoedt dat we deze menselijke metaforen te ver doorvoeren. Het herinnert ons eraan dat ons beeld van God ook echt niet meer is dan een beeld, een icoon, een plaatje. We hebben deze plaatjes gezien, maar God is groter dan elk beeld dat wij van hem maken. God is *veel meer* dan vuur of licht of water, ook al worden deze elementen allemaal gebruikt om hem te omschrijven. De hen,

de adelaar, de leeuw en het lam verwijzen naar bepaalde aspecten van Gods karakter, maar God is duidelijk *geen* vogel of dier. Negatieve theologie waarschuwt ons voor het maken van een afgod uit een van deze symbolen, waarmee we God vervangen.

Zo lezen we in Numeri 21 het verhaal over een plaag in de woestijn waarbij de Israëlieten aangevallen worden door giftige slangen. God zei tegen Mozes dat hij een 'vurige slang' moest maken van koper en deze moest bevestigen op een paal. Iedereen die gebeten was en zijn blik vestigde op de koperen slang, werd onmiddellijk genezen. Dit beeld symboliseerde de helende liefde van God en wordt tot op de dag van vandaag gebruikt als symbool in de medische wereld.

Helaas werd het beeld van de koperen slang later hergebruikt, maar nu voor afgoderij. In de tijd van koning Hizkia had het volk de koperen slang 'Nehustan' genoemd en begon het deze te aanbidden. Daarom moest de koning het vernietigen bij zijn hervormingen die tegen afgoderij gericht waren (2 Kon. 18:4). Toch is het niet de bedoeling dat we alle beelden en beeldspraak van God maar afschaffen, maar juist dat we ze zuiveren en herijken op Christus. Jezus zelf gaf hierin het voorbeeld toen hij de koperen slang in herinnering riep tijdens zijn gesprek met Nicodemus: 'De Mensenzoon moet hoog verheven worden, zoals Mozes in de woestijn de slang omhooggeheven heeft, opdat iedereen die gelooft, in hem eeuwig leven heeft.' (Joh. 3:14-15).

Zo moedigt een negatieve theologie ons dus aan om de en/evragen te blijven stellen. We zeggen dat God aanwezig is. We bidden dat we zijn aanwezigheid mogen ervaren: 'Laat uw aangezicht over mij schijnen!' Maar we vragen ook: 'Waarom is hij afwezig?' En we bidden tijdens heftige momenten waarin God afwezig lijkt: 'Verberg uw aangezicht niet voor mij!' En terwijl we 'aangezicht' gebruiken als beeld van God, denken we na over de vraag: 'Op welke manier zijn deze uitspraken waar en op welke manier zijn ze niet waar?'

Een ander voorbeeld is hoe we uitroepen, 'God is dichtbij', en ons later weer afvragen: 'Hoe kan God zo ver weg zijn?' Paulus zegt dat God woont in een *ontoeankelijk* licht, maar in Hebreeën worden we uitgenodigd om zonder schroom het allerheiligste binnen

te gaan en vol vertrouwen tot Gods troon te *naderen*. Hoe kan God tegelijkertijd dichtbij en ver weg zijn? Als we niet blijven hangen in of/of-aannames en beweringen die God in een hokje stoppen, raken we in staat om onze eigen en/en-ervaringen met God te herinneren en te delen.

In principe kunnen we bij elke eigenschap van God die we aan hem toeschrijven meer leren door te vragen: 'Op wat voor manier is God niet zo? En is het tegenovergestelde op een bepaalde manier ook waar?'

Wat God wel is...

Negatieve theologie probeert te voorkomen dat God in een hokje gestopt wordt, maar we hebben ook een positieve theologie nodig. Als God God is, en meer dan een verzinsel, moeten we in geloof een aantal waarheden op een rij zetten waarvan het tegenovergestelde *nooit* waar kan zijn:

- God is *goed* en nooit slecht. Hij is de perfectie van alles wat wij goedheid noemen.
- God is *liefde* en alle andere aspecten van God kunnen niet anders dan in lijn zijn met zijn liefde.
- God is *licht* en in hem is er geen spoor van duisternis (1 Joh. 1:5).
- God is perfecte *schoonheid* en in hem is absoluut geen lelijkheid.
- God is perfecte *waarheid* en laat niemand hem een leugenaar noemen.
- God is perfecte *rechtvaardigheid* en in hem is absoluut geen onrecht.

Soms plaatsen theologische teksten Gods goedheid, liefde en rechtvaardigheid in een rijtje van zijn 'eigenschappen', en wijden ze hele hoofdstukken aan het omschrijven van God aan de hand van deze eigenschappen, op bijna wetenschappelijke wijze. Dit soort beschrijvingen, waarbij menselijke ideeën, concepten en analogieën voor God gebruikt worden op een manier die heel filosofisch is en eerlijk gezegd ook beperkend, zijn vaak nogal droog en saai. Dit is wat negatieve theologie in de eerste plaats heeft willen bestrijden. Negatieve theologie heeft geprobeerd de majes-

teit en het mysterie van God, die ver buiten onze categorieën en handboeken vallen, te behouden.

De apostel Paulus en latere theologen probeerden tegen deze droogheid in te gaan door een andere, meer dynamische term te introduceren: *goddelijke energieën* (*energeia*).

Energeia wordt in het Nieuwe Testament ook wel vertaald met 'werking' (Ef. 1:19), 'vermogen' (Ef. 4:16) en 'kracht' (Ef. 3:7; Fil. 3:21; Kol. 1:29; 2:12). We zien Gods energieën terugkomen bij Paulus als hij zegt dat het *Gods energie* is, een energie diep binnen in jou, *God zelf* 'die zowel het willen als het handelen bij u teweegbrengt, omdat het hem behaagt.' (Fil. 2:13).

Het valt op dat deze energieën niet worden beschouwd als slechts kenmerken van God. De energieën zijn God zelf in actie. Latere theologen zijn hier gedetailleerder op ingegaan en spraken over 'ongeschapen energieën'. Met andere woorden: als we zeggen 'God is liefde' of 'God is goed' of 'God is licht', hebben we het niet alleen maar over zijn eigenschappen. We zeggen dat God liefde, goedheid en licht is in zijn *energieën*, net zoals we zeggen dat God Vader, Zoon en Heilige Geest is in zijn *personen*.

Waarom 'energieën'? Omdat ze beschrijven wie God is in zijn *daden*, in zijn *activiteit*, in zijn zelfopenbaring. God is liefde die ervaren wordt; God is goedheid die geopenbaard wordt. God is schoonheid, waarheid en rechtvaardigheid – hij komt tot ons en manifesteert zich in onze levens. De ongeschapen energieën zijn God zelf die ons aanraakt, ons vult en ons van binnenuit verandert. We zullen nooit doordringen tot de oneindige dieptes van Gods *kern*, maar Gods ongeschapen energieën dringen door in onze wereld en onze levens. Er is nog een andere term die we gebruiken voor dit fenomeen: 'de genade van de Heilige Geest'!

Dus waar negatieve theologie een denkstroming is die de moeite waard is om te onderzoeken – en dat zullen we dan ook doen – kan het niet onze honger naar het *kennen* van de levende God stillen. Zien we in de Bijbel niet een God die gekend wil worden en er altijd op uit is zich te laten kennen? Bij negatieve theologie mist er iets, meer nog dan de energieën waar ik het net over had. Of beter gezegd: er mist *iemand*. Ik bedoel uiteraard Jezus. Als we het *enige perfecte beeld* willen zien dat de volheid van 'het Goede', van liefde,

licht, schoonheid, waarheid en rechtvaardigheid – op aarde zoals in de hemel – draagt, kijken we naar de *incarnatie* (letterlijk, de ‘vleeswording’) van God. We verkondigen als waarheid *het goede nieuws* dat God zijn karakter heeft geopenbaard in de persoon Jezus van Nazaret. Door Christus kunnen we God kennen.

God is als Jezus

Het christelijk geloof is in de kern de bekendmaking van het goede nieuws dat God – de eeuwige Geest die het universum heeft geschapen, vult en bij elkaar houdt – ons heeft laten zien wie hij is en hoe hij is. *Precies* hoe hij is, in de mens van vlees en bloed die we ook wel Emmanuel (‘God met ons’) noemen. Omgekeerd geloven we dat Jezus ons het gezicht en het hart van God getoond heeft in de volheid van zijn leven hier op aarde: geopenbaard door ooggetuigenverslagen van zijn geboorte, zijn daden, dood en opstanding. We beschouwen dit mensenleven als de beslissende *openbaring* en *daad* van God in tijd en ruimte. Dat is nog steeds een geloofsuitspraak, maar voor christenen is dit het startpunt. Als we Jezus zien – en in het bijzonder Jezus aan het kruis, zegt 1 Johannes – zijn we getuigen van het duidelijkste beeld van de God die liefde is (1 Joh. 4:8). Ik ben tot de overtuiging gekomen dat alleen Jezus perfecte theologie is.

Als ik zeg dat God *precies* zoals Jezus is, bedoel ik niet dat we alles wat God is, terug kunnen brengen tot een joodse man uit de eerste eeuw. Ook beweer ik niet dat iedereen die Jezus Christus ontmoet heeft alles zou kunnen weten wat er te weten valt over God in zijn transcendente essentie. Maar zoals we zullen zien, is Jezus Christus de volmaakte en perfecte openbaring van het karakter van God omdat hij God is. Er is geen openbaring los van hem.

Ik deins er niet voor terug om het woord *precies* te gebruiken, omdat in de Bijbel beweerd wordt dat in Christus Gods luister schittert en Christus het evenbeeld van God wordt genoemd (Heb. 1:3). Paulus verzekert ons dat *heel de volheid* van God heeft willen wonen in Jezus’ menselijk lichaam (Kol. 1:19; 2:9). En we zullen herhaaldelijk terugkeren naar het feit dat het zien van Jezus het zien van God is, het eeuwige Woord dat mens is geworden zonder daarbij ooit te stoppen *volledig* God te zijn.

Het afwijzen van de afgodsbeelden

Ik ben ook aangenaam verrast door hoe positief dit idee – de boodschap dat Jezus ons laat zien wie God is – gewaardeerd wordt door mensen die geen christen zijn. Als ik zeg ‘God is liefde en Jezus was de liefde die mens was geworden’... geen probleem! Jezus is maar zelden het issue, zelfs voor iemand als Bill Maher, een satiricus en fanatiek atheïst. Zijn aanvallen zijn niet gericht op Jezus, maar primair op christenen die namens hun religie anderen geweld aandoen, in naam van de Vredevorst. Zo hekelt hij:

Als je een christen bent die het doden en martelen van je vijand aanmoedigt, moet jemet een nieuwe naam voor jezelf komen. [...] ‘Uw vijanden neerschieten’ is nou niet bepaald wat Jezus zou doen. Al bijna tweeduizend jaar proberen christenen spelletjes te spelen met de Bijbel om uit te vinden hoe ‘Heb uw naaste lief’ uitgelegd kan worden als ‘Haat uw naaste.’ [...] Martin Luther King Jr. kon zichzelf een christen noemen omdat hij ook daadwerkelijk zijn vijanden liefhad. En Gandhi was zo’n f*ing christen, dat hij een hindoe was. Maar als je vergelding, marteling of oorlog goedkeurt, [...] kun je onmogelijk beweren dat je een volgeling bent van de man die expliciet zei: ‘Heb je vijanden lief’ en ‘Wees goed voor wie jullie haten.’ [...] En nou wil ik niet moeilijk doen, maar geweldloosheid was toch een beetje Jezus’ handelsmerk – het was wel enigszins zijn ding. Als je ervoor kiest hem daarin niet na te volgen is dat als lid worden bij Greenpeace en een hekel hebben aan walvissen. Je kunt iets op een bepaalde manier interpreteren, maar er is ook zoiets als negeren. Je negeert gewoon als je een voorstander bent van martelen – zoals veel **Evangelicalen** dat zijn, meer dan elke andere religieuze groepering. Eigenlijk hoor je naar dat Christusfiguur aan het kruis te kijken en te denken: ‘hoe kan een mens zo heftig lijden en vergeven?’ [...] Ik ben geen christen. Net als de meeste christenen. Als je alles wat Jezus je opdroeg te doen negeert, ben je geen christen – dan ben je gewoon een toeschouwer. Jullie zijn geen volgelingen van Jezus, jullie zijn gewoon fans. En als je gelooft dat je op deze aarde bent om mensen af te ranselen en daarvan te genieten, ben je geen christen – dan ben je een Texaan.²